

Barbara Hansen Čechová: Nápady pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků

Praha : Portál, 2009. 120 s. ISBN 978-80-7367-388-8.

Neustále sa rozvíjajúca národná spoločnosť je priam nútená reagovať na najnovšie svetové trendy. Výnimkou nie je ani rezort školstva. Rozmach a doslova expanziu zažíva pojem kľúčových kompetencií. Po viacerých teoretických spracovaniach od rôznych autorov vydala v roku 2009 B. Hansen Čechová publikáciu, ktorú určite ocenia učitelia základných a stredných škôl. Autorka si kládla za cieľ inšpirovať pedagógov v rozvíjaní kompetencií u svojich žiakov. Recenzovaná publikácia nadväzuje na *Nápadník kľúčových kompetencií ve výuce*, ktorý vydala autorka v spolupráci s ďalšími autormi v roku 2006.

Práca obsahuje štyri kapitoly a tri bloky praktických aktivít, smerujúce k rozvoju jednotlivých kompetencií. Samotný úvod napovedá, že publikácia nepredpokladá pasívneho čitateľa, ale práve naopak. Povedané slovami autorky, ide o „interaktívny text“ (s. 7). Publikácia doslova núti čitateľa premýšľať o tom, ako uskutočniť zmeny vo svojom stereotypy a uplatniť jednotlivé nápady v praxi. Odborné knihy písané takýmto štýlom sú obzvlášť pútavé.

Autorka sa v prvej kapitole *Kľúčové kompetencie – výzva súčasného vzdelávania* snaží odpovedať na pragmatické otázky učiteľov, napr. Ako zaradiť rozvoj kompetencií do výučby? Ak zameriame svoju pozornosť iba na rozvoj týchto spôsobilosti, odovzdáme žiakom dostatok vedomostí? Je možné rozvíjať kľúčové kompetencie u každého žiaka? Dajú sa kľúčové kompetencie hodnotiť? Ako viesť žiakov k neustálemu rozvoju? (s. 9, 12). Okrem týchto otázok autorka odpovedá na viaceré ďalšie. V závere kapitoly poukazuje na to,

aký nesmierny význam zohráva u žiaka rozvoj sebahodnotenia, nielen v celoživotnom vývine, ale aj v rozvoji kompetencií.

Druhá kapitola následne ukazuje, ako môže učiteľ prostredníctvom jednotlivých prostriedkov viesť žiakov k rozvoju sebahodnotenia. Sebahodnotenie však „kráča ruka v ruke“ so sebareflexiou, tej sa tu však nevenuje veľká pozornosť. To ale nemá žiaden vplyv na kvalitu publikácie. V prvej podkapitole tejto časti sa čitateľ dozvedá o pravidlách, ktoré by sa mali dodržiavať pri získavaní spätnej väzby, ako sa sústrediť na pozorovateľné prejavy správania, ako správne porovnávať žiakov medzi sebou a pod. Následné praktické cvičenie je pragmatickým pozitívom tejto publikácie, pretože umožňuje čitateľovi okamžite zúročiť získané poznatky. V ďalších podkapitolách sa dozvedáme, aké dôležité je klásť vhodné otázky pri rozvoji sebahodnotenia, ako žiaka pozitívne hodnotiť, ako zaznamenávať jeho napredovanie prostredníctvom stupnice a škály. Tu dostávame odpoveď aj na otázku významu žiakovho portfólia. Podobne, ako v závere tejto podkapitoly, aj pri ostatných podkapitolách si čitateľ môže vyskúšať jednotlivé „rady“ v praktických cvičeniach a uvedomiť si tak viac ich zmysel a účel.

Tretia kapitola v krátkosti opisuje podmienky nevyhnutné pre rozvoj kľúčových kompetencií žiakov a pre ich sebahodnotenie. Základom úspešnosti sú metódy aktívneho učenia sa žiakov, ktoré sa tu zrozumiteľne a stručne charakterizujú. Pri aktivizácii žiakov by mal byť učiteľ iba facilitátorom, ktorý pomáha žiakom dopracovať sa k osvojenosti poznatkov a činností. Žiaci by mali pracovať v skupinách a aktívne využívať vyššie úrovne myslenia a kognície – schopnosti analýzy, hodnotenia a tvorenia. Učiteľ by mal zároveň klásť dôraz na rozvoj ich postojov a hodnôt. Autorka dáva do pozornosti trojfázový model „E-U-R“ (evokácia, uvedomenie si významu a reflexia). V evokácii učiteľ pracuje s predchádzajúci vedomosťami, ktoré majú žiaci o novo preberanej téme a zároveň žiaci v tejto fáze formulujú otázky, na ktoré hľadajú odpoveď v druhej fáze. K jednotlivým odpoveďiam dospievajú zväčša v rámci kooperatívneho učenia sa. Reflexia umožňuje žiakom uvedomiť si, čo sa naučili.

Najrozsiahlejšiu časť publikácie tvorí prvý „blok aktivít“, zameraný na viacero oblastí, napr. na motivovanie a zaktivizovanie žiaka, na ujasnenie si možností pri voľbe povolání, na určenie štýlov učenia, na zistenie toho, či vie žiak hospodáriť so svojím časom, či má kreatívne myslenie, či vie vyjadriť svoj názor a rešpektovať názory ostatných a pod. Každá aktivita má svoj výstižný názov. Hneď pod ním autorka vhodnými otázkami naznačuje využitie aktivity a následne formuluje cieľ. Pri každej z týchto aktivizujúcich metód je jasne vymedzené, ktorá z kľúčových kompetencií sa bude u žiakov rozvíjať. Učiteľ má taktiež prehľad o časovom vymedzení aktivity a o presnom postupe. K dispozícii má dokonca návody, ako realizovať reflexiu so žiakmi, aké iné

varianty sa dajú využiť a sformulovaný je aj prínos aktivity. Ako menšie negatívum sa javí neuvedenie vekových kategórií, pre ktoré je určená tá ktorá aktívna metóda. Súčasťou niektorých činností sú aj obrazové ukážky, tabuľky, diagramy a taktiež nápady, ako využiť danú aktivitu konkrétne v určitom vyučovacom predmete, čo je veľmi prínosné pre učiteľa. Najväčšie zastúpenie majú činnosti zamerané na rozvoj riešenia problémov, ďalej na rozvoj sociálnych a personálnych, učebných, pracovných, komunikatívnych i občianskych kompetencií žiakov. Zaradenie jednotlivých aktivít však môže na čitateľa pôsobiť dojmom neusporiadanej. Aktivity zamerané na rozvoj jednej kompetencie totiž netvoria spoločný celok, ale sú medzi sebou rôzne roztrúsené.

V ďalšej časti publikácie autorka zdôrazňuje potrebu vytvorenia pozitívnej klímy v triede a podnecujúceho prostredia, ktoré zohrávajú významnú úlohu v rozvoji kompetencií žiakov. K budovaniu takéhoto prostredia prispievajú hlavne následné techniky asertivity zo strany učiteľa. Pri porušení pravidiel v triede (ktoré je vhodné vytvoriť spoločne so žiakmi), by mal učiteľ postupovať od asertívnej zóny cez varovnú zónu, až k zóne následkov. Posledná zóna nastupuje až vtedy, ak žiak pokračuje v porušovaní pravidiel aj po viacerých upozorneniach. Čitateľ sa ďalej dozvie, ako správne uplatniť pohotovostnú asertivitu v situáciách, ktoré si vyžadujú rýchle konanie, bežnú asertivitu v každodenných situáciách a plnohodnotnú asertivitu v prípade príliš nevhodného správania žiaka.

Druhý blok aktívnych metód tvoria tri aktivity. Prvá s názvom „Pozorovateľia“ je zameraná na rozvoj spolupráce v triede. Ďalšia aktivita „Smrť čiernym pasažierom“ má motivovať žiakov v danej skupine k produktívnejšej práci, na ktorej budú participovať všetci jej členovia rovnakou mierou. Prostredníctvom ostatnej aktivity sa žiaci dozvedia, ako spolu dokážu spolupracovať. Aktivita zároveň usmerňuje žiakov k sledovaniu a uvedomovaniu si vlastného správania pri kooperácii a slúži aj ako prevencia proti šikanovaniu.

Pri všetkých týchto aktívnych metódach sa zdôrazňuje pravidlo – neuvádzať mená, iba opisovať správanie. V opačnom prípade by mohli mať aktivity negatívny význam pre menovaných žiakov.

Záver recenzovanej knihy patrí tretiemu bloku aktivít, orientovaných na individuálnu prácu žiakov. Autorka nestavila v tomto prípade na kvantitu, ale na kvalitu úloh. Pri jednej z nich majú žiaci využiť svoje výtvarné zručnosti a zostaviť koláž o ich vysnívanom povolání. Ostatných 6 úloh má písomný charakter, učiteľ ich tak môže žiakom zadať aj na domácu úlohu.

Napriek tomu, že ide o odbornou-populárnu publikáciu, vyžaduje si pozorného čitateľa. Predpokladáme, že si získa viacerých priaznivcov. Je písaná jednoduchým, motivujúcim a inšpiratívnym spôsobom. Zvlášť je treba oceniť vysvetľujúce poznámky pod čiarou, ktoré čitateľovi dopĺňajú prípadnú neznalosť odbornej terminológie. Kniha od B. Hansen Čehovej – *Nápady*

pro rozvoj a hodnocení klíčových kompetencí žáků by mala určite patriť do osobnej knižnice každého učiteľa, ktorému záleží na rozvoji svojich žiakov, a to nielen po vzdelanostnej, ale aj výchovnej stránke

Daniela Fischer
Fakulta humanitných a prírodných vied Prešovská univerzita, Prešov